

Медведь О.В.

ДОКУМЕНТНА ЛІНГВІСТИКА ЯК НАПРЯМОК СУЧАСНОГО ПРИКЛАДНОГО МОВОЗНАВСТВА

Для сучасного етапу розвитку людської цивілізації притаманними є подальше поглиблення й розширення знань про навколишній світ і, як наслідок, поява нових галузей практичної діяльності людини. Зокрема наприкінці минулого століття інтенсифікація процесів обміну інформацією зумовила виокремлення документно-інформаційних комунікацій в самостійну пізнавальну та професійну сферу, що, у свою чергу, спричинило формування комплексу відповідних наукових і навчальних дисциплін, серед яких провідними є курси “Документознавство” та “Документологія” [3].

У той же час очевидним є те, що поява нових пізнавальних і професійних галузей людської діяльності призводить до збільшення сфер функціонування мови й розширює репертуар мовних явищ, які потребують спеціального лінгвістичного вивчення. Відзначимо, що реалізацію загальної мовної теорії в практичній людській діяльності, у тому числі й різноманітних фахових галузях, вивчають прикладні розділи сучасної мовознавчої науки, багато з яких ще перебуває в стадії концептуального становлення. До таких галузей лінгвістичного знання належить, на наш погляд, і документна лінгвістика.

Відзначимо, що в системі лінгвістичного знання питання про сутність зазначеного напрямку ще не розглядалося.

Мета пропонованої статті полягає у тому, щоб визначити місце документної лінгвістики у системі інших наукових дисциплін, окреслити її теоретичне і практичне підґрунтя.

Як уже зазначалося, документна лінгвістика формується на перетині власне мовознавства та документознавства в його теоретичному та практичному аспектах.

У суто лінгвістичному аспекті документна лінгвістика є одним із напрямків сучасного прикладного мовознавства (і відповідним навчальним курсом для спеціалістів з документознавства та інформаційної діяльності), який має на меті, по-перше, забезпечити наукову інтерпретацію мовних явищ та особливостей їхнього виявлення в сфері сучасних документно-інформаційних комунікацій, по-друге, висвітлити для фахівців-документознавців усі професійно необхідні лінгвістичні знання. Ця дисципліна вивчає особливості, закономірності й нормативність вербальної репрезентації документної інформації.

Це проміжне положення зумовило те, що документна лінгвістика перебуває в стадії концептуального становлення і її понятійно-термінологічний і методологічний апарат формується на ґрунті понятійно-методологічних систем документознавства та мовознавства.

Епістемологічне підґрунтя (інакше кажучи, сукупність наукових фактів, що формують об'єкт і предмет дослідження) документної лінгвістики визначають концепти сучасного теоретичного та практичного документознавства, а саме такі фундаментальні

для цієї галузі знань поняття, як “документ” і “документна інформація”. Зауважимо, що, незважаючи на фундаментальність у понятійній системі документознавчої науки, термін *документ* є багатозначним, оскільки, як відзначають спеціалісти цієї галузі, “... кілька версій його розуміння відповідно до специфіки тих об’єктів, яким надають статус документа” [2, с. 19]. Визначення узагальненої дефініції вказаного поняття ще залишається завданням теоретичного документознавства, яке прийнято називати документологією.

Головною складовою документа є інформація, тобто найрізноманітніші дані, відомості, повідомлення, знання, призначені для передання в процесі комунікації. Документна інформація має певну специфіку, що втілюється в такому:

– документ є носієм соціальної інформації, створеної людиною для використання в суспільстві;

– він передбачає наявність семантичної (сислової) інформації, яка є результатом інтелектуальної діяльності людини;

– інформацію в документі передають дискретно, тобто у вигляді повідомлення;

– це повідомлення має знакову природу, тобто становить собою закодований текст;

– документна інформація зафіксована на матеріальному носіїв способом, створеним людиною, – наприклад, графікою;

– документ має субстанціональність (речовинність) [2, с. 22–23].

Таким чином, поняття “документ” і “документна інформація” окреслюють об’єкт документної лінгвістики як окремого розділу мовознавства.

У свою чергу, гносеологічне й методологічне підґрунтя документної лінгвістики визначають понятійно-термінологічний і методологічний апарат сучасної мовознавчої науки.

Гносеологічна спроможність документної лінгвістики як окремої пізнавальної сфери мовознавства, у першу чергу, спирається на поняття про фундаментальні функції мови: комунікативну, тобто функцію спілкування, а також мислетворчу й пов’язані з нею когнітивну, або гносеологічну, та акумулятивну.

Комунікативна функція мови полягає в тому, що мову вважають найважливішим засобом людського спілкування. У науковій літературі підкреслено, що функцію спілкування виконує не тільки звукове мовлення, але й написані чи надруковані тексти, що актуалізує вказану функцію для документної лінгвістики. Мислетворча функція полягає в тому, що мова формує й формулює думки. Мислячи з допомогою мови, людина пізнає навколишній світ, нагромаджуючи (акумулюючи) знання про нього.

Документна лінгвістика використовує теоретичне положення окремих традиційно сформованих галузей лінгвістичного знання, зокрема лексикології, теоретичної та практичної стилістики.

Наприклад, у галузі лексикології для аналізованого розділу мовознавчої науки надзвичайно важливими є загальні методологічні уявлення про редукцію позамовної інформації людською свідомістю (шляхом порівняння, класифікації, узагальнення) в мовну, а відтак про формування лексичного значення слова, що становить продукт мисленнєвої діяльності людини, та типологію лексичних значень (пряме, переносне;

концептуальне, конотативне, контекстуальне тощо).

Документна лінгвістика оперує лексикологічними знаннями про лексико-семантичні категорії – полісемію, синонімію, антонімію, гіперо-гіпонімію, поняттям про лексико-семантичну систему мови, обсяги активного й пасивного словника, підстави для встановлення новизни чи застарілості слів, про словниковий склад мови, визначення сфери використання (стилістичної диференціації) слів і стійких словосполучень.

Зазначений напрямок сучасних мовознавчих досліджень тісно пов'язаний також зі стилістикою в її теоретичному та практичному аспектах. Особливої ваги стилістичні відомості набувають під час редагування документних текстів. Це, зокрема, поняття про уникання таких явищ, як:

- невдалі, недоречні або неточні слова;
- зайві слова в контексті (плеоназм);
- явища інтерференції;
- бідність синоніміки, мовні штампи;
- неправильне утворення слів або граматичних форм слова;
- уживання віддієслівних іменників замість дієслів;
- неправильне вживання службових слів;
- неправильний порядок слів;
- неправильне розташування елементів складної синтаксичної конструкції;
- громіздкі конструкції з нечітко вираженими відношеннями між частинами;
- нечітке вираження змісту тексту або його беззмістовність.

У підсумку пропонованої студії необхідно підкреслити, що питання про зміст і завдання документної лінгвістики як науково-практичної дисципліни та навчального курсу потребує подальших уточнень.

Література:

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 368 с.
2. Кушнарєнко Н.Н. Документознавство: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2000. – 460 с.
3. Терно В.В. “Документознавство та інформаційна діяльність” – нова спеціальність у системі вищої освіти // Проблеми освіти: Науково-методичний збірник / Кол. авт. – К.: ІЗМН, 1998. – Вип. 9. – С. 53–60.
4. Кин Дж. Демократия и гражданское общество. – М.: Прогресс-Традиция, 2001.